

יסודות השבת - 1

מטרת השיעור: התלמידים יבינו את התמונה הגדולה של הלכות שבת. ידעו שהלכות שבת לא מסתכמות באיסורי המלאכה, אלא כוללות עוד כמה וכמה יסודות משמעותיים.

שלב א' - פתיחה

הצעה למשחק פתיחה:

בסבב מוגדר מראש (על פי מקום הישיבה) כל תלמיד צריך לומר בתורו הלכה אחת מהלכות שבת - הראשונה שעולה לו לראש. הסבב ממשיך וכל תלמיד שלא מצליח לומר הלכה תוך 8 שניות מהרגע שמגיע תורו נפסל. אסור לחזור על הלכה שכבר נאמרה. המנצח – האחרון שנשאר במשחק.

במקום המשחק אפשר לשאול את הלומדים אילו הלכות הקשורות לשבת הם מכירים. המורה יכתוב על הלוח 'שמש' עם תשובות התלמידים: המילה שבת בתוך עיגול במרכז הלוח, וממנה יוצאות 'קרניים' אל תשובות התלמידים.

בעקבות המשחק או תשובות התלמידים, נבקש מהלומדים לנסות לחלק את הלכות שבת לקבוצות. נשמע את הרעיונות של הלומדים לגבי כמות הקבוצות והמאפיין (כותרת) של כל קבוצה.

שלב ב' - הכרת ארבעת יסודות השבת

נקרא את המקור הבא בפני הלומדים:

רמב"ם (הלכות שבת פרק ל הלכה א)

"ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים: שבתורה - זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים - כבוד ועונג, שנאמר: 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד'".

נשאל את הלומדים:

מהם ארבעת היסודות שמנה הרמב"ם ונכתוב כל יסוד על הלוח בטבלה, בשלב הבא נמלא את המקור לכל יסוד.

המקור	הקבוצה
עשרת הדברות בספר שמות	זכור
עשרת הדברות בספר דברים	שמור
'לקדוש ה' מכובד'	כבוד
'וקראת לשבת עונג'	עונג

המקור בספר ישעיהו (נח, יג) - "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד, וכיבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על ה' והרכבתך על במותי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך; כי פי ה' דבר".

פסוקים אלו מוכרים לתלמידים רבים מפני שהם נאמרים בחלק מקהילות ישראל בקידוש בשבת בבוקר, אך עם זאת, פחות ידוע לתלמידים שהביטויים המופיעים בהם מקור לקטגוריות הלכתיות מסוימות.

שלב ג' - הגדרת הקבוצות ההלכתיות השונות

"שמור" – קבוצה זו כוללת את כל איסורי המלאכה - ל"ט אבות מלאכה וכל האיסורים שחכמים הוסיפו בכדי להרחיק את האדם מלעבור על איסורים אלו. (רמב"ן שמות כ, ז).

אפשר לבקש מהלומדים לתת דוגמאות לקבוצת ה"שמור".

את שאר הקבוצות נלמד להגדיר בשיעורים הבאים.

שלב ד' - הצורך בהלכות מעבר לאיסורי המלאכה

טרם ניכנס להגדרה המדויקת של כל קבוצת הלכות, נשאל - מדוע בכלל נצרכות שאר ההלכות, לכאורה עיקר השבת הוא איסורי המלאכה?

את התשובה נמחיש בעזרת המקרה הבא:

אדם שהגיע לשבת עייף מאוד, וישן כל השבת - האם הוא קיים את מצוות השבת?

מצד אחד הוא לא עבר על אף איסור (שמור) אך מצד שני פספס לגמרי את כל מהות השבת.

כהמשך לקו זה נקרא את הדברים הבאים של **הרב יובל שרלו, רשו"ת להחמיר עמוד 47**

"אחת הדוגמאות המופלאות בשאלת החומרות בהלכה מצויה בעיקר בדיני שבת. דיני שבת הפורמאליים המגדירים מה בדיוק אסור הם מהמפורטים ביותר בהלכה... ברם **כבר חסידים אמרו בבדיחות על השבת: "כל שומר שבת מחללו", לאמור: המתייחס ליום השבת רק כחובה להישמר ולשמור, מחלל למעשה את השבת. הסיבה לכך היא בשל העובדה שהשבת הופכת בתודעתו של זה לאוסף של כללי עשה ולא תעשה, ולא למסגרת רחבה בהרבה של רוחה של השבת, מהותה העקרונית והתיקון היסודי שהאדם מבקש לעשות בשבת לעולמו ולנפשו". נשאל:**

מהי לדעתכם "רוחה של השבת" שעליה כותב הרב שרלו? האם אתם מרגישים משהו מיוחד שהשבת עושה לכם, האם האווירה בבית בשבת שונה מביום חול? תארו את ההבדל באווירה בביתכם ביום חול ובשבת.

שלב ה' - סיכום

שאלות לסיכום:

1. מהן ארבע הקבוצות של איסורי שבת?
2. אילו מצוות מהרשימה הבאה הן חלק מקבוצת "שמור"? קידוש, לחם משנה, איסור סחיטה, איסור הדלקת אור, הוספת רצה והחליצנו בברכת המזון, איסור בורר, לבישת בגדים נקיים וחגיגיים, אכילת שלוש סעודות.
3. מהו המשותף לכל המצוות בקבוצת "שמור"?